

ویژگی‌های مؤثر در مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی

(با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری)

محمود عسگری^۱

چکیده

با هدف شناسایی عوامل مؤثر در مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی در جمهوری اسلامی (مبتنی بر بیانات مقام عظمای ولایت)، نویسنده در این مقاله تلاش نموده است با بهره‌گیری از بیانات مقام معظم رهبری، مجموع ویژگی‌های اثرگذار بر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی را شناسایی و احصا نماید، از این‌رو روش تحقیق، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای بوده است، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است. یافته‌های نویسنده نشان می‌دهد با توجه به ویژگی‌هایی همچون «تمرکززدایی از تصمیم‌گیری‌ها، توجه به مطالبات مردم، اقناع فکری و پرهیز از تحمیل، رعایت حقوق مردم، شناخت خواسته‌ها و نیازهای مردم، اجتناب از گروه‌گرایی، پاسخگویی، سیاستگذاری درست، خدمتگذاری، خردگرایی، استفاده از ظرفیت کارشناسی، توانمندی سیاستگذاران/مجریان، راه‌گشا بودن قوانین/سیاست‌ها، تأمین عدالت اجتماعی، شفافیت، اعتماد/باور داشتن به مردم، صداقت با مردم، نداشتن نگاه از بالا، توسعه تفاهم اجتماعی، مدارا با مخالف، ساده‌زیستی دولتمردان، حضور سازمان‌یافته مردم به عنوان بسیج در صحنه‌های مختلف، میدان‌داری مردم، تنظیم‌گری، دین‌مداری و مبارزه با فساد» و کاربست آنها حکمرانی امنیتی کشور واجد صفت متعالی «مردمی» خواهد بود؛ صفتی که متضمن رضایت، امنیت، ثبات سیاسی، نظم اجتماعی، بالندگی و تعالی، شکوفایی و اعتمادزایی است.

واژگان کلیدی: حکمرانی، حکمرانی امنیتی، مردمی‌سازی، مقام معظم رهبری

مقدمه

مردم از عناصر اصلی «دولت» بوده و به معنی تمامی آحاد، اقشار، قومیت‌ها و مذاهب کشور است. بدون مردم، «حکومت»، فلسفه وجودی خود را از دست می‌دهد. از دید فرماندهی معظم کل قوا، مردم، «اصل» هستند. رویکرد مترقیانه معظم‌له در مورد نقش و جایگاه مردم در نظام اسلامی، در این جمله به خوبی روشن است:

«در نظام اسلامی، رأی، خواسته و عواطف مردم، تأثیر اصلی را دارد و نظام اسلامی بدون رأی و خواست

مردم تحقق نمی‌یابد.» (بیانات فرماندهی معظم کل قوا، روزنامه اطلاعات، ۱۳۷۹/۶/۱۰)

همچنین ایشان بیان داشته‌اند که:

«هر دولتی در ایران اسلامی که به مردم خود تکیه نداشته باشد، مشروع نیست.» (بیانات فرماندهی معظم

کل قوا، ۱۳۸۳/۱۱/۱۰)

هیچ کشوری از جمله ج.ا. ایران، بدون حکمرانی چه مدون و چه غیرمدون قادر به ادامه حیات نیست. حکمرانی دارای حوزه‌های گوناگونی است که حکمرانی امنیتی از جمله مهم‌ترین آنها به شمار می‌آید که با توجه به ویژگی‌های امنیت، مقوله‌ای دشوار و تعیین‌کننده است. حکمرانی امنیتی در ج.ا. ایران، از آنجا که هنوز کامل نیست و حلقه‌های مفقوده‌ای در این زنجیره مشاهده می‌شود، رنگی خاکستری دارد؛ به عبارتی نمی‌توان «سیاه و سفید» در خصوص آن صحبت کرد، اما می‌توان گفت که رسیدن به شرایطی باثبات و در صورت لزوم مدیریت بحران به عنوان یکی از وظایف دولت و نیروهای انتظام‌بخش، در گرو حکمرانی امنیتی (کارآمد) است. (Christensen, Lægheid, 2019: 1) به نظر برخی، جلوگیری از قطبی‌شدن با تبعاتی همچون بی‌ثباتی‌های اجتماعی، افزایش اختلافات طبقاتی و ثروت به عنوان یکی از روندهای قوی جهانی (World Economic Forum, 2019: 6) و نیز دو قطبی‌هایی مانند دولت در مقابل جامعه مدنی و مدیریت آن، به واسطه حکمرانی امنیتی قابل انجام است. (Jessop, 2003: 101-116)

بسیاری از تحولات محیطی پیشینی مانند جهانی‌سازی و پدیده‌های نوینی مانند جامعه پلتفرمی^۱ (Van Dijk, Thomas, De Waal, 2018) و آثار آنها از جمله فرسایش حاکمیت ملی دولت‌ها، ضرورت حرکت به سوی مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی را توجیه می‌نماید؛ (Liao, 2012: 17-23) واقعیتی که همواره به‌ویژه در امور امنیتی، مورد تأکید مقام معظم رهبری بوده است:

«این ملت، همان ملتی است ... با حضور سیل آسای خود در خیابان‌ها و در تظاهرات و در اجتماعات، مثل رودخانه‌ای که می‌آید و خس و خاشاک‌ها را پاک می‌کند و از بین می‌برد، وارد میدان و صحنه شده و دشمن را ناکام کرده است». (بیانات مقام معظم رهبری، ۷۸/۵/۸)

این دیدگاه رهبر معظم انقلاب برآیند این باور تعیین‌کننده ایشان است که:
«دفاع ما دفاع مردمی بود. امروز هم هرگاه برای نظام اسلامی خدای ناخواسته مشکلی پیش آید، باز، حل آن مشکل، حل مردمی است». (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۷۲/۵/۸)

حرکت ضعیف در مسیر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی در کشور، سبب‌ساز مشکلاتی همچون شکاف دولت و ملت، افزایش هزینه‌های تأمین و تداوم امنیت، بروز و ظهور فزاینده ناآرامی‌های اجتماعی (مانند دی‌ماه ۱۳۹۶ و آبان ۱۳۹۸) و خواهد بود که برآیندی جز، کاهش ضریب امنیت ملی و توسعه و تعمیق دامنه آسیب‌ها و تهدیدات و جایگزینی خشونت‌ورزی به جای سیاست‌ورزی به‌همراه نخواهد داشت. به راستی آیا با سبک و سیاق کنونی، می‌توان به تداوم ثبات نظام امیدوار بود؟ چگونه می‌توان بیشتر از مبانی و موازین عملی شریعت در راستای تقویت مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی بهره گرفت؟ به نظر نویسنده، با احصا ویژگی‌های مؤثر بر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی از بیانات مقام معظم رهبری، به‌عنوان تفسیری از احکام و دستورات شارع مقدس، می‌توان به تحقق این امر کمک نمود. باوجود چنین اهمیتی، متأسفانه پژوهشی علمی در جهت شناسایی این ویژگی‌های از بیانات رهبر فرزانه انقلاب انجام نشده است که مسئله تحقیق نیز این مطالب است.

در رابطه با اهمیت موضوع می‌توان گفت پرداختن به این موضوع در تسری دادن مبانی و سازوکارهای امنیت از «دولت» به سوی «جامعه» بسیار حائز اهمیت است. از دیگر دلایلی که اهمیت پرداختن به این موضوع را دوچندان می‌نماید، پیچیده‌تر و ترکیبی شدن تهدیدات امنیتی است که مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی، ظرفیت‌های متعدد و مناسبی برای مدیریت آنهاست.

بدون مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی، این احتمال وجود دارد تنش‌های اجتماعی از کنترل خارج شده و به خشونت تبدیل شوند. تفکر و تألیف در حوزه مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی، می‌تواند بخشی از خلأ موجود در ادبیات راهبردی کشور را مرتفع کند.

نویسنده در این مقاله در پی پاسخگویی به این پرسش است که ویژگی‌های مؤثر در مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی (با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری) کدامند؟

بررسی‌های انجام شده در بین مقالات و کتاب‌های منتشره و جستجو در وبگاه‌های معتبر نشان می‌دهد که تاکنون در مورد موضوع این مقاله (حداقل در بین آثار در دسترس)، کتاب یا مقاله‌ای علمی چاپ و منتشر نشده است، ولی موارد زیر، پژوهش‌های مرتبطی هستند که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

(۱) در مقاله «مفهوم‌پردازی حکمرانی امنیت» به بررسی تغییر معماری امنیت پس از جنگ سرد پرداخته شده است. این مقاله استدلال می‌کند که عدم تهدید نظامی و متعاقب آن گسترش مفهوم امنیت از کشورها به جوامع منجر به تمایز روزافزون ترتیبات سیاست‌های امنیتی از آغاز دهه ۱۹۹۰ شده است. نهادهای بین‌المللی نه تنها از پایان دوقطبی گسترش یافته‌اند، بلکه بازیگران خصوصی - مانند سازمان‌های غیردولتی و شرکت‌های خصوصی امنیتی - نفوذ قابل توجهی پیدا کرده‌اند. این مقاله پیشنهاد می‌کند که برای درک نظام امنیتی در حال ظهور، ممکن است یک دیدگاه نظری جدید مورد نیاز باشد. چنین دیدگاهی می‌تواند مبتنی بر مفهوم «حکمرانی امنیتی» باشد که توسعه از نظام امنیتی متمرکز دوران جنگ سرد به ساختارهای امنیتی پراکنده و پیچیده امروز را توصیف می‌کند. (Krahmann, 2003: 5-26)

(۲) نویسنده مقاله «تأملی نظری در نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی» به این نکته اشاره کرده است که هر چند مفهوم حکمرانی خوب در دو دهه پایانی قرن بیستم وارد قاموس علوم اجتماعی گردید، ولی ارتباط آن با امنیت ملی چندان مورد مذاقه قرار نگرفت. این مقاله با روش تحلیلی - توصیفی و مقایسه سه مسئله زمینه‌های تکوین و اشاعه، ویژگی‌ها و عناصر و پیامدهای اعمال حکمرانی خوب از بین موضوعات مختلف، رابطه نظری این ایده را با مفهوم امنیت ملی واکاوی می‌کند. اعمال حکمرانی خوب به تأمین امنیت موسع و پایدار می‌انجامد و بازاندیشی در تعریف سستی امنیت و مشتمل نمودن آن بر عناصر جدید؛ به گونه‌ای که وزن تهدیدهای درونزای غیرنظامی امنیتی بیش از تهدیدهای برونزای نظامی گردد و راه تهدیدزدایی از آنها به اقدامات نرم محدود شود. به این ترتیب، توسعه مفهومی افقی و عمودی امنیت و گسترش مراجع آن مبین آن است که زمینه‌ها و شرایط عینی که موجب تحول شیوه‌های حکمرانی و برآمدن الگوی حکمرانی خوب بر مبنای توسعه انسانی پایدار شده است، به نحو مشابهی به دگردیسی مفهومی امنیت ملی از رویکرد سستی به امنیت نوین و پایدار گردیده و این دو ایده را از نظر مفهومی بسیار متقارن و از نظر عملی، ملازم یکدیگر ساخته است. (کریمی مله، ۱۳۹۱: ۸۰-۴۴)

(۳) در مقاله «نقش مؤلفه‌های قدرت ملی در تحقق متعالی حکمرانی امنیت ملی ج.ا. ایران» به این موضوع اشاره شده است که تهدید و امنیت، مفاهیمی ابهام‌آمیز و انتزاعی هستند. هدف اصلی پژوهش اولویت‌بندی و تعیین نقش مؤلفه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی برای تحقق حکمرانی امنیت ملی ج.ا. ایران است. این پژوهش کاربردی و به‌روش زمینه‌ای — موردی انجام گردیده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است، روش گردآوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای بوده و جامعه نمونه ۷۳ نفر بوده است. ترتیب اولویت حلقه‌های امنیتی: نظامی — سیاسی — فرهنگی و اقتصادی است، اما حلقه‌های تهدیداتی: اقتصادی — فرهنگی —

سیاسی و نظامی است، بنابراین حلقه‌های امنیتی و تهدیداتی عکس هم هستند. ایران هر سه طیف تهدید: منفی - صفر و مثبت را دارد. مؤلفه‌های قدرت ملی دارای ۶ عامل اقتصادی، ۸ عامل سیاسی، ۱۱ عامل نظامی و ۵ عامل فرهنگی است. تعداد ۵ عامل دارای دو نقش هستند، در مجموع مؤلفه‌های قدرت ملی دارای ۳۰ عامل و ۳۵ نقش: «۲۲ نقش قوت، ۴ نقش ضعف، ۳ نقش فرصت و ۶ نقش تهدید» می‌باشند. طبق نقش‌های بالا، ج.ا. ایران در موقعیت راهبردی «تهاجمی» قرار دارد، بر اساس نظریه «موازنه تهدید»، حکمرانی امنیت ملی در ایران باید از دکتترین «تدافعی تهدیدمحور و گنشی» به دکتترین «تهاجمی امنیت‌محور و فراگنشی» تبدیل گردد که بر گرفته از نظریه «موازنه قوا» است. (کلانتری و خزلی، ۱۳۹۹: ۷۹-۵۳)

(۴) در مقاله «ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» به این موضوع پرداخته شده است که برابر قانون، شورای امنیت کشور، یکی از نهادهای متولی مدیریت سیاستگذاری امنیت ملی است. هدف این مقاله، تحلیل، آسیب‌شناسی و ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی است و برای این منظور، حوزه‌های ساختاری، کارکردی و حقوقی شورا و نسبت آن با دیگر شوراهای و نهادهای مسئول در عرصه امنیت داخلی هم‌سنجی شده است. نتایج این مقاله حاکی از آن است که عواملی مانند وجود کاستی‌هایی در قانون تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور، ترکیب اعضا و نوع نقش‌آفرینی آنها در شورا، تقلیل مفهوم امنیت داخلی به امنیت نظامی و انتظامی و همپوشانی شرح وظایف با دیگر نهادها سبب شده این شورا چنانکه باید، نتواند در ساختار حکمرانی امنیتی کشور به ایفای نقش مؤثر پردازد و بیشتر به نهادی هماهنگ‌کننده تبدیل شده است. (صدرانیا، ۱۳۹۹: ۱۴۵-۱۱۲)

(۵) در مقاله «حکمرانی امنیت ملی در پرتو نظریه قضایی‌سازی سیاست: بهینه‌سازی نقش قوه قضائیه در حکمرانی امنیت ملی» به این نکته اشاره شده است که دستگاه قضایی از یکسو با تأمین امنیت قضایی، به تقویت امنیت ملی کمک می‌کند، از سوی دیگر، نقش این قوه در حکمرانی امنیت ملی در خلال پدیده‌ای بررسی شده که قضایی‌سازی سیاست نام گرفته است. پیوند مفهوم نظارت قضایی با فرایندهای اجرایی و سیاسی در دنیا، به شکل‌گیری پدیده قضایی‌سازی سیاست انجامیده است. در این مقاله، ارتباط قضایی‌سازی سیاست و گسترش صلاحیت‌های نظارتی قوه قضاییه برای تحقق هرچه بیشتر و مستحکم‌تر امنیت ملی مورد بررسی قرار گرفته است. (رضایی، نخجوانی، ۱۳۹۹: ۱۰۹-۸۱)

در مقام جمع‌بندی باید گفت بررسی منابع بالا، نشان می‌دهد که مقالات موردنظر تنها به تبیین موضوع حکمرانی یا حکمرانی امنیت ملی پرداخته‌اند و توجهی به ویژگی‌های مؤثر در شکل‌گیری مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی (منبعث از بیانات مقام معظم رهبری) نداشته‌اند، بنابراین مطلب حاضر به لحاظ موضوعی، دارای نوآوری است.

۲. ادبیات تحقیق

۲-۱. تعاریف مفاهیم

۲-۱-۱. حکمرانی

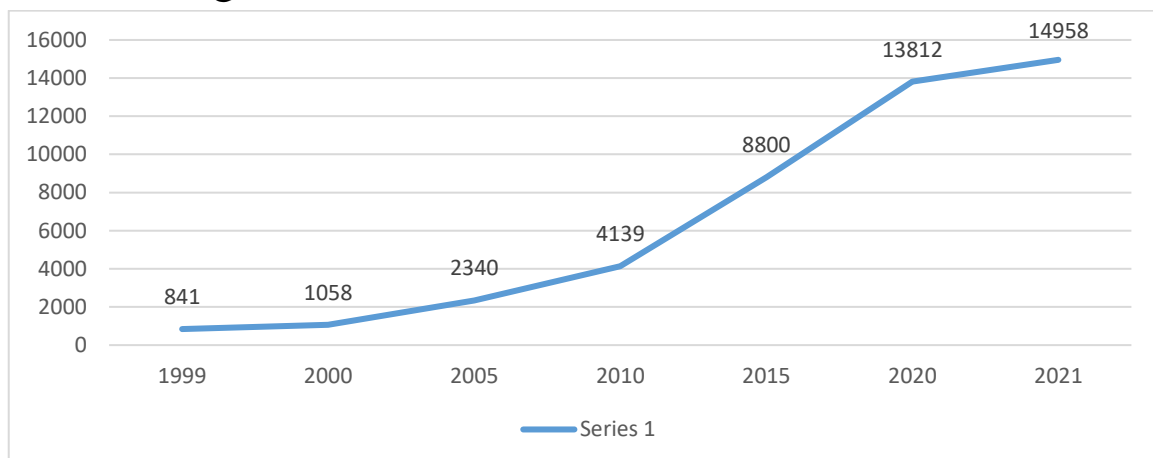
مفهوم حکمرانی در دو دهه اخیر در محافل علمی و دانشگاهی بسیار رواج یافته است، از سوی دیگر فعالیت بیش از ۱۵۰ مدرسه یا دانشکده حکمرانی در جهان، گواهی بر اهمیت فزاینده این موضوع است. جدول زیر بیانگر بخشی از این همه‌گیری است.

جدول استفاده از مفهوم حکمرانی در انتشارات بین سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۸۸

حکمرانی در موضوعات منتشر شده	حکمرانی در عناوین منتشر شده
اقتصاد (۱۴۴۵)	علوم سیاسی (۴۲۸) ٪ ۱۱/۱۸
مدیریت (۱۲۸۷)	اقتصاد (۴۲۰) ٪ ۹/۹۵
علوم سیاسی (۱۱۳۶)	مدیریت عمومی (۴۱۹) ٪ ۸/۷۸
تجارت (۱۰۹۷)	مدیریت (۳۵۱) ٪ ۸/۴۸
مدیریت عمومی (۱۰۶۹)	حقوق (۳۳۸) ٪ ۸/۲۷
برنامه‌ریزی و توسعه (۹۷۷)	برنامه‌ریزی و توسعه (۳۱۴) ٪ ۷/۵۵
مطالعات محیط‌زیست (۹۲۰)	تجارت (۲۸۹) ٪ ۷/۱۱
حقوق (۹۰۷)	مطالعات محیط‌زیست (۲۷۳) ٪ ۷/۰۱
جغرافیا (۷۷۲)	روابط بین‌الملل (۲۵۵) ٪ ۶/۹۷
تجارت و مالیه (۶۸۳)	تجارت و مالیه (۱۸۲) ٪ ۶/۲۰
	٪ ۴/۴۲

Diarra, 2012: 23.

نمودار روند و تعداد مطالب منتشر شده در کتاب‌ها و مجلات معتبر جهانی با موضوع حکمرانی

Source: sciencedirect.com

حکمرانی از جمله مفاهیمی است که در مورد ارائه تعریفی واحد از آن، اجماعی وجود ندارد. حکمرانی، واژه‌ای برای توصیف اشکال جدید هماهنگی سیاستی و خط‌مشی‌گذاری است. (Daase, Friesendorf, 2010: 4-3) حکمرانی، توانایی دولت در ایجاد یک فرآیند مدیریت عمومی کارآمد، مؤثر و پاسخگو است که پذیرای مشارکت شهروندان باشد.

۲-۱-۲. حکمرانی امنیتی

هر چند فوکو با تبارشناسی مفهوم حکمرانی، ریشه آن را به قرن ۱۶ رساند (Senellart, 2007: 138)، اما «حکمرانی امنیتی»، مفهومی است که پس از جنگ سرد و برای اولین بار در دهه ۲۰۰۰ در اروپا برای تبیین شیوه‌های جدیدی مواجهه کشورهای اروپایی با تهدیدهای امنیتی فراملی مطرح شد. (Bevir, Hall, 2013: 17) بررسی‌ها نشان‌دهنده کاربرد فزاینده این مفهوم در ادبیات علمی جهان است.

جدول کاربرست مفهوم حکمرانی امنیتی در حوزه‌های گوناگون از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۱

تعداد	حوزه	تعداد	حوزه
۳۲	کشاورزی	۳۴۶	علوم رایانه
۲۷	مهندسی	۱۶۱	علوم اجتماعی
۲۶	علوم تصمیم‌گیری	۷۰	تجارت، مدیریت و حسابداری
۲۴	انرژی	۵۲	علوم زیست‌محیطی
۲۳	اقتصادی	۴۲	پزشکی

Source: sciencedirect.com

حکمرانی امنیتی، سنت‌ها و نهادهایی است که توسط آنها اقتدار در یک کشور اعمال می‌شود. حکمرانی امنیتی، فرایندی است که طی آن می‌توان از طریق سازوکار حاکمیت مؤثر، ظرفیت‌های امنیت‌ساز را تقویت کرد. حکمرانی امنیتی یک «ابزار ابتکاری» برای کمک به گریز از سیاست‌های امنیتی سنتی است. (Hameiri, Jones, Sandor, 2018: 463-482)

اساسی‌ترین مفهوم قابل درک از ماهیت حکمرانی امنیتی آن است که دیگر نمی‌توان دولت را تنها کنشگر مستقل و دارای قدرت در جامعه (در یک زمان خاص) دانست. حکمرانی امنیتی، اقتدار عمودی و قدرت نظارتی را هاند مفهوم «نظام سیاسی» و ایده سنتی «سیاست» فرض نمی‌کند. این مفهوم به فرایندهای رسمی و غیررسمی، عمودی و افقی اشاره دارد که هیچ کدام، ترجیحی پیشینی ندارد. (Hufty, 2011: 405) منظور از حکمرانی امنیتی، زیر سؤال بردن یا انکار نقش اصلی دولت در اداره عمومی یا مسائل امنیتی و یا کنار گذاشتن نهادها و قوانین رسمی لازم برای نظم کلی نیست. (Liao, 2012: 17-23) در دوره کنونی، حکمرانی امنیتی نه فقط توسط دولت و نه بدون دولت و صرفاً توسط بخش غیردولتی، بلکه شکل بهینه و مطلوب آن، راهبری مشترک این فرایند از سوی دولت و بخش غیردولتی است. (Daase, Friesendorf, 2010: 3) سیاست امنیتی سنتی در حوزه انحصاری دولت‌ها برای تأمین دفاع نظامی مورد استفاده قرار می‌گیرد، در حالی که حکمرانی امنیتی از سوی بازیگران چندگانه با هدف ایجاد یک محیط امن برای دولت‌ها، گروه‌های اجتماعی و افراد شکل می‌گیرد. (Daase, Friesendorf, 2010: 1) حکمرانی امنیتی، تغییرات در سازوکارها و روش‌های تأمین امنیت را روشن می‌کند. (Ehrhart, Hegemann, Kahl, 2014: 119-125)

بنابر آنچه بیان شد شیوه تنظیم‌گری و انتظام‌بخشی به امور امنیتی، حکمرانی امنیتی است که به مثابه بحثی میان‌رشته‌ای (در پیوند با علوم سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی، روان‌شناسی اجتماعی، مدیریت و ...) شامل چگونگی سیاست‌گذاری، تصمیم‌گیری، اجرا و نحوه مدیریت مسائل امنیتی، توسط دولت در تعامل با مردم و بازیگران غیردولتی در راستای نیل به اهدافی همچون ثبات سیاسی، تأمین امنیت ذهنی مردم و حفظ و ارتقای امنیت است. واقعیت‌های جهانی بیانگر تغییر در پارادایم‌های حکمرانی امنیتی است. در گذشته، ابتکار عمل در اختیار حکومت‌ها بود. این شیوه حکمرانی از بالا بود که در آن، اجرای سیاست با دولت بود. این روش، رویکرد تجویزی

دارد؛ به عبارتی سیاست‌ها را به صورت درونداد و اجرا را به شکل برون‌داد تفسیر نموده و اجرا را به مثابه تعامل بین مجموعه اهداف و اقدامات مربوط به دستیابی به آنها تلقی می‌کنند و در اجرا بر استقرار رویه‌های دیوان‌سالارانه به منظور تضمین اجرای صحیح سیاست‌ها، دلالت دارند، از این رو باید منابع کافی وجود داشته و باید نظامی از مسئولیت‌های شفاف و کنترل سلسله‌مراتبی برای نظارت بر اقدامات مجریان وجود داشته باشد. ضعف اصلی این روش، از تمرکز آغازین آن بر تصمیم‌گیرندگان مرکزی و نادیده گرفتن سایر بازیگران ناشی می‌شود.

در واکنش به آنچه گفته شد، روش دیگری در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ مطرح شد. این روش، ارتباط خطی و یکجانبه میان تصمیم‌گیرنده و اجراکننده را مورد تردید قرار داده و بر وجود ارتباط میان نظام سیاسی و نظام اجرایی بر اساس مذاکره و روابط قدرت تأکید دارد. به این ترتیب سایر بازیگران، تابع و فرمانبردار نیستند، بلکه در طراحی اهداف و سیاست‌ها نقش فعال دارند. روش یادشده این گزاره را نمی‌پذیرند که سیاست‌ها در مرکز تعریف شوند و مجریان فقط باید این اهداف را دنبال کنند. ذینفعان از سیاستگذاران مرکزی به مشکلات واقعی، نزدیک‌تر هستند و قدرت تشخیص بهتری دارند. روش اخیر، به نوعی مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده است:

«مهم‌ترین کار اصولی‌ای که انقلاب کرده است، تبدیل نظام طاغوت‌سالار به نظام مردم‌سالار است؛ این مهم‌ترین کاری است که انقلاب کرده است؛ آن هم با الهام از تعالیم اسلامی ... مردم‌سالاری یعنی مردم‌اصلند؛ اصل مردمند؛ نه فقط در تعیین حاکم؛ ... اما فقط این نیست؛ آنچه مهم است، این است که مردم‌سالاری یعنی مردم را در همه امور زندگی، صاحب رأی و صاحب تدبیر و صاحب تصمیم قرار دادن؛ درست نقطه مقابل آن چیزی که قبل از انقلاب در این کشور در طول قرن‌های متمادی بود. قرن‌های متمادی این کشور از خودرأیی طواغیت و سلاطین رنج می‌برد، مردم هیچ‌کاره بودند». (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۶/۱۱/۲۹)

۲-۱-۳. مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی

وقوع انقلاب اسلامی، تغییرات گسترده سیاسی، اجتماعی و ... را در ساختارهای جامعه ایجاد کرد، ولی بی‌تردید به دلیل ماهیت انقلاب، «مردمی‌سازی» کارها به ویژه مقوله امنیت از مهم‌ترین این تغییرات به شمار می‌آید؛ در واقع اقدام‌هایی همچون تأسیس «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی» برای حفاظت از دستاوردهای انقلاب، «کمیته انقلاب اسلامی» برای گسترش نظم و امنیت اجتماعی و «بسیج» برای مشارکت همگانی توده‌های مردمی در حفاظت از دستاوردهای انقلاب و برقراری امنیت اجتماعی را در کنار ایجاد برخی نهادها و سازمان‌های دیگر، باید در این راستا تحلیل کرد. در این رابطه نقش بنیانگذار ج.ا.ایران بی‌بدیل بوده است. «مردم» به مثابه «امکان» غیرقابل جایگزین، همواره شالوده و تکیه‌گاه دیدگاه‌های راهبردی ایشان بود.

«مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی» بر مشارکت معنادار و مؤثر مردم در همه فرآیندهای تولید و حفظ امنیتی دلالت دارد. فراهم‌سازی بسترهای بهره‌گیری برابر و عادلانه از فرصت‌های اقتصادی و سیاسی و فرهنگی و کنشگری

فعالانه در این عرصه‌ها برای مردم از سطوح مدنی گرفته تا مدیریتی، به حرکت در مسیر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی منجر می‌شود. این فرایند، موجب افزایش اعتماد متقابل و تعامل دولت و جامعه شده و سرمایه اجتماعی را فراوری می‌کند، بنابراین می‌توان گفت اگر در گذشته مشارکت مردم، ضرورتی عقلایی بود، امروزه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. مردمی‌سازی امنیت، از جمله ارزش‌هایی نوینی است که با خود مسئولیت‌پذیری و اقدام آگاهانه و اختیاری را به همراه دارد.

مردمی‌سازی امنیت به معنای مشارکت فعال و آگاهانه مردم بوده و در راستای توانمندسازی افراد برای رفع نیازها و کسب منافع است. (Smith, 1998: 197)

مشارکت مردم در امنیت‌سازی، سازوکار بی‌بدیلی در راستای امنیت پایدار است. این رویکرد، امنیت را دارای مبنای اجتماعی و مردمی می‌داند؛ به عبارتی امنیت، مقوله‌ای جدا از سایر امور اجتماعی نیست. از نظر نگارنده، مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی به معنای مشارکت و همکاری حداکثری مردم در مسئله‌یابی، تصمیم‌گیری و اجرای اقدامات امنیتی و نظارت بر آنهاست.

۳. روش تحقیق

این مقاله قصد دارد با کمک مضامین و مفاهیم به دست آمده از متن بیانات مقام معظم رهبری، به شبکه‌ای از مضامین مرتبط با ویژگی‌های مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی در ج.ا. ایران برسد.

روش استفاده شده در این پژوهش، تحلیل مضمون از انواع تحلیل‌های کیفی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار MAXQDA است. برای دستیابی به نتیجه مفید در تحقیق‌های کیفی، لازم است داده‌ها به صورت روشمند، بررسی و تحلیل شوند. تحلیل داده‌ها مرحله‌ای حیاتی از تحقیق کیفی بوده، مستلزم اقدام اساسی برای گردآوری داده‌ها و مرتبط کردن آنها با مفاهیم انتزاعی سطح بالاتر است. تحلیل مضمون، از روش‌های پژوهشی روی متون است و اغلب هنگامی کاربرد دارد که حجمی زیادی از داده‌ها وجود داشته باشند. با استفاده از این روش، داده‌های متن کاهش یافته، بخش‌بندی، مقوله‌بندی و تلخیص می‌شوند و سپس به گونه‌ای بازسازی می‌شوند که مفاهیم و الگوهای موجود در متن از درون داده‌ها استخراج شوند؛ این روش، شیوه‌ای برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها در درون داده‌هاست. (Boyatzis, 1998: 36)

هدف در تحلیل مضمون برخلاف نظریه زمینه‌ای یا نظریه داده‌بنیاد، استخراج الگو یا مدلی مفهومی است که در دل متن، نهفته است و ضرورتی برای صورت‌بندی نظریه جدیدی برای توصیف یافته‌ها وجود ندارد، پس روش تحلیل مضمون افزون بر اینکه به پژوهشگر امکان می‌دهد که مضامین موجود در متن را بررسی و استخراج کند، می‌تواند به الگویی نظام‌مند از مضامین و روابط میان آنها نیز منتج شود؛ به عبارتی منظور از الگو، مدلی است که از طریق نظم مفهومی داده‌های مستخرج به دست می‌آید. (یزدخواستی، پناهی، مهری، بهار و تابستان ۱۳۹۳: ۷۵-۸۷)

این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. (Braun, Clarke, 2006) تحلیل مضمون، فقط روش کیفی خاصی نیست، بلکه فرایندی است که می‌تواند در بیشتر روش‌های کیفی به کار رود. به طور کلی، تحلیل مضمون، روشی برای «دیدن متن»، «برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط»، «تحلیل اطلاعات کیفی» و «تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی» است. (Boyatzis, 1998: 4)

در این پژوهش، روش تحقیق، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای بوده است که پس از مراجعه به وبگاه مقام معظم رهبری، بیانات مرتبط با موضوع این مقاله شناسایی شد و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است.

برای محاسبه پایایی، محقق ابتدا کدگذاری بیانات را یکبار با مطالعه سطر به سطر و به صورت دستی و به منظور اطمینان بیشتر یکبار هم این کدگذاری را با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام داده است. در گام بعدی، بیانات مقام معظم رهبری در اختیار یک پژوهشگر دیگر قرار داده شد و ایشان نیز مطابق با توضیحات ارائه شده، یکبار دیگر متون را کدگذاری نمودند. بعد از اتمام کدگذاری در این دو مرحله، نتایج کدگذاری‌ها با یکدیگر مقایسه و طبق فرمول زیر از روش هولستی برای محاسبه پایایی استفاده شد:

$$PAO = 2M / (n1 + n2)$$

$$2 * 27 / (27 + 31) = 0.93$$

در این فرمول PAO به معنی درصد توافق مشاهده شده (ضریب پایایی)، M تعداد کدهای مورد توافق در دو مرحله کدگذاری، n1 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله اول و n2 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله دوم است. این رقم میان صفر (هیچ توافق) تا یک (توافق کامل) متغیر است. پاسخ نتیجه محاسبه برای پژوهش حاضر که ۰/۹۳ محاسبه شد، نشان می‌دهد مضامین از پایایی (قابلیت اعتبار) بالایی برخوردارند.

۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

همان‌گونه که پیشتر اشاره شد هدف اصلی این مقاله، احصای ویژگی‌های مؤثر بر تحول در حکمرانی امنیتی با مردمی‌سازی آن مبتنی بر سخنان رهبر معظم انقلاب بود. پس از کدگذاری بیانات مقام معظم رهبری در نهایت، از ۲۶ ویژگی و مضمون احصا شده، ۱ مضمون دارای ماهیت دولتی‌ساختاری، ۱۲ مضمون، دولتی‌رویکردی، ۱۱ مضمون، دولتی‌عملکردی، ۱ مضمون، مبانی، ۲ مضمون، مردمی (به شرح جدول زیر) بودند که بی‌توجهی یا نادیده‌انگاری هر یک، می‌توان موجب خلأیی جدی در فرایند حکمرانی امنیتی باشد.

جدول ویژگی‌های مؤثر بر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری

مضمون فراگیر	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	بیانات
مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی	تمرکززدایی از تصمیم‌گیری‌ها	دولتی - ساختاری	تصمیم‌گیری‌ها را از حالت تمرکز خارج کنید. (۱۳۹۵/۶/۳)
	توجه به مطالبات مردم	دولتی - رویکردی	مردم مطالباتی دارند... اگر این توقعات و انتظارات برآورده نشوند، اعتراض می‌کنند. (۱۳۹۸/۱۰/۱۱)
	اقتناع فکری و پرهیز از تحمیل	دولتی - رویکردی	اقتناع با گلوله، روش مارکسیست‌ها بود. (۱۳۹۴/۴/۲۰)
	رعایت حقوق مردم	دولتی - رویکردی	فارغ از اینکه یک فرد، مسلمان است یا غیر مسلمان، به نظام اسلامی وفادار است یا نیست، حقوق عمومی او باید محفوظ باشد... باید آزادی و نگاه عادلانه برای همه یکسان باشد. (۱۳۹۸/۷/۴)
	شناخت خواسته‌ها و نیازهای مردم	دولتی - رویکردی	تصمیم‌گیری‌ها و جهت‌گیری کلی (مجلس) نیز باید طبق اراده مردم و منطبق با نیازهای آنان باشد. نمایندگان محترم برای این که بتوانند این مقصود را برآورده کنند باید با توده‌های مردم و انتخاب‌کنندگان خود، در تماس و ارتباط باشند و نیازهای راستین و خواسته‌های بحق آنان را به درستی و از نزدیک بشناسند و آن را در مصوبات مجلس رعایت کنند. (۱۳۷۱/۳/۷)
	اجتناب از گروه‌گرایی	دولتی - عملکردی	برادران و خواهران نماینده را به رعایت تقوا، و توکل به خداوند، و توجه به معنویت و اخلاق و عبادت، و بی‌اعتنایی به تشریفات زاید و تجملات اسراف آمیز، و اجتناب از گروه‌گرایی، و مقدم داشتن مصالح کشور و مردم بر مصالح شخصی و گروهی، و انقیاد در برابر حق، و پرهیز از توصیه‌های خصوصی و شخصی، و دوری از صرف نابجای بیت المال، و دوستی و مهربانی با رقبای دوران انتخابات، و بر حذر بودن از وسوسه‌ی شیطان و اغوای نفس اماره، توصیه می‌کنم. (۱۳۷۱/۳/۷)
	پاسخگویی	دولتی - عملکردی	مسئولان بلندپایه کشور، قوای سه‌گانه، از خود رهبری تا آحاد مأموران و مدیران، همه باید پاسخگو باشند؛ پاسخگویی کار خود، پاسخگویی کار خود، پاسخگویی سخنی که بر زبان آورده‌اند و تصمیمی که گرفته‌اند؛ این معنای پاسخگویی است؛ این یک حقیقت اسلامی است و همه باید به آن پایبند باشیم. (۱۳۸۳/۱/۲۶)
	سیاستگذاری درست	دولتی - عملکردی	اگر سیاستگذاری به شکل صحیح نباشد، پراکنده‌کاری و احیاناً تعارض، تناقض و انحراف، ... مسلط خواهد شد. (۱۳۶۹/۱۲/۱۴)
	خدمتگذاری	دولتی - رویکردی	خدمت به خلق؛... گفتمان اصلی دولت اسلامی ... است. (۱۳۹۲/۶/۶)
	خردگرایی	دولتی - عملکردی	(از شاخص‌های دولت) حکمت و خردگرایی در کارها است (۱۳۹۲/۶/۶)
	استفاده از ظرفیت کارشناسی	دولتی - رویکردی	کار کارشناسی، مطالعه درست، ملاحظه جوانب و آثار و تبعات یک اقدام، و حتی گاهی ملاحظه تبعات یک اظهارنظر... این خردگرایی و حکمت در مدیریت‌ها و در کارها است و از جمله شقوق همین حکمت، استفاده از ظرفیت بالای کارشناسی است در مسائل کشور. (۱۳۹۲/۶/۶)
	توانمندی سیاستگذاران/مجریان	دولتی - عملکردی	اگر کسی واقعاً در بخشی از بخش‌های کشور احساس می‌کند که کفایت لازم برای این کار را ندارد، معلوم نیست که پذیرش آن کار، مشروع باشد. چون قبول این کار، به معنای این است که تعهد کند و بپذیرد که این کار را به انجام برساند. این، بدون کفایت و لیاقت، امکانپذیر نیست. (۱۳۷۲/۵/۱۲)
	راه‌گشا بودن قوانین/سیاست‌ها	دولتی - عملکردی	در همه مسائل احتیاج داریم به قانون‌های راه‌گشا. (۱۳۹۰/۱۲/۱۸)
	تأمین عدالت اجتماعی	دولتی - عملکردی	استقرار عدالت اجتماعی ... از آرمان‌های اساسی است. (۱۴۰۰/۲/۲۱)
	شفافیت	دولتی - عملکردی	مسئولان جز در موارد نظامی، امنیتی و اموری که با دشمن مقابله داریم، باید شفاف باشند و هیچ رازی را از مردم پنهان نکنند. (۱۳۹۷/۷/۳۰)

اعتماد/باور داشتن به مردم	دولتی - رویکردی	اعتقاد به اراده مردم و نیروی مردم، و مخالفت با تمرکزهای دولتی... در مسائل اقتصادی، تکیه به مردم؛ در مسائل نظامی، تکیه به مردم؛ در مسائل سازندگی کشور... (از شاخص های دولت باید باشد). (۱۳۹۴/۳/۱۴)
صداقت با مردم	دولتی - رویکردی	بنای جمهوری اسلامی بر اعتماد به مردم و اعتقاد به مشارکت مردم است. (۸۷/۹/۲۴)
نداشتن نگاه از بالا	دولتی - رویکردی	گفتگوی صادقانه با مردم هم یکی از کارهایی است که به مردمی بودن کمک می کند. (۱۴۰۰/۵/۱۲)
توسعه تفاهم اجتماعی	دولتی - رویکردی	مسئول کشور، خودش را دارای شأن و روحیه خدمتگزاری به مردم بداند؛ نگاه، از بالا نباشد... خیلی از این مردم از ما بالاتر هم هستند. (۱۳۹۹/۴/۷)
مدارا با مخالف	دولتی - رویکردی	توسعه تفاهم اجتماعی... (۱۳۸۸/۱۱/۱۵)
ساده زیستی دولتمردان	دولتی - رویکردی	کسی که با یک نهاد مهم و با اساس نظام مخالف است، شما باید امنیت محیط زندگی اش را تأمین کنید. (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)
حضور سازمان یافته مردم به عنوان بسیج در صحنه های مختلف	مردمی	اگر به نام انقلابیگری و عدالت خواهی، به برادران خودمان، به مردم مؤمن، به کسانی که از لحاظ فکری با ما مخالفند، اما می دانیم که به اصل نظام اعتقاد دارند، به اسلام اعتقاد دارند، اهانت کردیم، از خط امام منحرف شده ایم. (۱۳۹۰/۳/۱۴)
میدان داری مردم	مردمی	ما به عنوان حکومت، این مخالفتی که در داخل جامعه وجود دارد - ولو مخالف نظام هم هست - تا وقتی که توطئه و معارضه نکرده است، جان و مال و عرض و ناموس و حیثیت او امانت است؛ ما باید از او دفاع کنیم و می کنیم... حکومت نسبت به همه آحاد مردم وظیفه ای دارد؛ مسلمان باشند، غیرمسلمان باشند؛ موافق نظام باشند، مخالف نظام باشند؛ تا وقتی به معارض و توطئه کننده و برخوردکننده و عامل دشمن تبدیل نشده اند، رفتار حکومت با آنها، رفتاری مثل مؤمنین و مثل بقیه مردم است و هیچ تفاوتی ندارد. (۱۳۷۹/۲/۲۳)
تنظیم گری	دولتی - عملکردی	پیوند حقیقی با مردم، مستلزم حضور در میان آنان و دور نشدن از سطح متوسط زندگی آنان است. ساده زیستی و پرهیز از اسراف و پرهیز از هزینه کردن بیت المال در امور شخصی و غیرضروری، شرط لازم برای حفظ این پیوند است. ترویج فرهنگ اشرافیگری و تجمل ... عامل گسیخته شدن پیوند ... با مردم است. (۱۳۸۳/۳/۶)
دین مداری	مبنایی	بسیج یعنی متن مردم؛ آن مردمی که می توان امید دفاع از انقلاب را از آنها داشت. (۱۳۶۹/۹/۱)
قانون گرایی	دولتی - عملکردی	امروز میدان دار و صحنه گردان اصلی مردمند. (۱۴۰۰/۳/۲۸)
مبارزه با فساد	دولتی - عملکردی	مقصود ما از تحول، ایجاد یک حرکت جهشی ... در ... بخش های حکمرانی کشور و ... و به طور خلاصه، حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب و نوآوری در شیوه ها و روش ها و کارکردها. (۱۴۰۰/۲/۲۱)
		آئین حکمرانی از کتاب خدا گرفته می شود. (۱۳۹۹/۱۲/۲۱)
		«قانون گرایی خیلی مهم است. قانون ریل است؛ از این ریل اگر چنانچه خارج شدیم، حتماً آسیب و صدمه است. گاهی قانون ناقص است، گاهی قانون معیوب است؛ اما همان قانون معیوب هم اگر چنانچه عمل نشود - [قانونی] که منتهی به بلبشو و هر که هر که خواهد شد - ضرر آن عمل نشدن، بیشتر از ضرر عمل کردن به قانون [است]. این را باید نهادینه کرد؛ در مجموعه دستگاه ها این باید نهادینه بشود» (۱۳۹۲/۶/۶)
		از جمله مهم ترین کارها، مبارزه با فساد است. مبارزه با فساد، یک جنبه اخلاقی محض نیست؛ اداره کشور متوقف به مبارزه با فساد است. (۱۳۸۳/۳/۲۷)
		مشروعیت من و شما وابسته به مبارزه با فساد، تبعیض و نیز عدالت خواهی است. این، پایه مشروعیت ماست. (۱۳۸۲/۶/۵)

۵. نتیجه‌گیری

تحول در حکمرانی امنیتی با رویکرد مردمی‌سازی آن باید از اصلی‌ترین اهداف گام دوم انقلاب اسلامی باشد. هدف این مقاله شناخت و برشماری ویژگی‌های مؤثر بر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی بود. برای تحقق این هدف، نویسندگان پس از ارائه مباحث مقدماتی، مفاهیم مهم تحقیق را تعریف نمود. در ادامه نیز با بهره‌گیری از بیانات مقام معظم رهبری، مهم‌ترین ویژگی‌های موردنظر را احصا گردید.

بر مبنای آنچه گفته شد حکمرانی امنیتی دستوری و آمرانه و تحکمی (سنتی و غیرمردمی) که در بیشتر مواقع با توهین و تحقیر همراه خواهد بود، با اصالت‌بخشی به این گزاره که «داخل و مردم، ریشه هستند»، جای خود را به حکمرانی امنیتی مشارکتی مردم‌پایه داده است که دارای مزایایی همچون افزایش شفافیت و مسئولیت‌پذیری متقابل است؛ در واقع از آنجا که روش اخیر، مبتنی بر مشارکت مردم و گروه‌هاست، به دلیل «همکاری و هم‌افزایی»، هم هزینه‌های پیاده‌سازی و اجرا کاهش می‌یابد و هم گروه‌ها و آحاد جامعه، ضمن پذیرش مسئولیت آن، هزینه‌های اجرای آن را با «رضایت» می‌پردازند. در این فرایند تعاملی - مشارکتی است که می‌توان قواعد متناسب را استخراج و تصویب و اجرایی کرد و مقاومت‌ها را به حداقل رساند.

یافته‌ها این نوشتار نشان می‌دهد دولت، موتور محرک جهت حرکت در مسیر اجتناب‌ناپذیر مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی است که البته با توجه به نهادینه شدن نوع سنتی حکمرانی، امری بسیار دشوار و پیچیده خواهد بود؛ به تعبیری فراروی دولت «راهکارهای نرم» و «گزینه‌های سخت» قرار دارد. دولت باید بخشی از قدرت و اختیار خود را واگذار نماید. بدون نقش‌آفرینی مردم، حکمرانی امنیتی، شکننده و پرهزینه خواهد بود.

به عقیده نویسندگان، با کاربست این ویژگی‌ها می‌توان گام بلند و مهمی را در تحقق مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی برداشت. این تدابیر و سیاست‌ها لازم‌الرعايه بوده و باید مبنای تدوین راهبردها و قوانین قرار گیرد.

بدون تردید حکمرانی امنیتی با ویژگی‌هایی همچون «تمرکززدایی از تصمیم‌گیری‌ها، توجه به مطالبات مردم، اقناع فکری و پرهیز از تحمیل، رعایت حقوق مردم، شناخت خواسته‌ها و نیازهای مردم، اجتناب از گروه‌گرایی، پاسخگویی، سیاستگذاری درست، خدمتگذاری، خردگرایی، استفاده از ظرفیت کارشناسی، توانمندی سیاستگذاران/مجریان، راه‌گشا بودن قوانین/سیاست‌ها، تأمین عدالت اجتماعی، شفافیت، اعتماد/باور داشتن به مردم، صداقت با مردم، نداشتن نگاه از بالا، توسعه تفاهم اجتماعی، مدارا با مخالف، ساده‌زیستی دولتمردان، حضور سازمان‌یافته مردم به عنوان بسیج در صحنه‌های مختلف، میدان‌داری مردم، تنظیم‌گری، دین‌مداری، قانونگرایی و مبارزه با فساد» واجد صفت متعالی «مردمی» خواهد بود؛ صفتی که متضمن رضایت، امنیت، ثبات سیاسی، نظم اجتماعی، بالندگی و تعالی، شکوفایی و اعتمادزایی است.

در مقام جمع‌بندی باید گفت مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی در اشکال مشارکتی یا تعاملی و ... به مثابه یک الزام، ناگزیر از توجه به ویژگی‌های یادشده است. «حکمرانی امنیتی مردمی‌شده» تحت تأثیر عملکرد و تجارب گذشته، فشار الزامات کنونی و نیازهای آینده، مقوله‌ای چندبعدی و چندلایه است و راهبری آن نیاز به تخصص و دانش اکتسابی دارد. برآیند مردمی‌سازی حکمرانی امنیتی، میدان‌داری مردم و هدایت و نظارت دولت، پویایی و استحکام ساخت درونی و قدرت نظام، حرکت به سوی رضایت‌مندی و جهشی در جهت نیل به «دولت اسلامی» است.

فهرست منابع

- [۱]. امام خامنه‌ای، سیدعلی. (بیانات). قابل دسترسی در: *Khamenei.ir*
- [۲]. رضایی، مهدی. نخجوانی، نرگس. (۱۳۹۹). «حکمرانی امنیت ملی در پرتو نظریه قضایی سازی سیاسی: بهینه سازی نقش قوه قضائیه در حکمرانی امنیت ملی». *فصلنامه مطالعات راهبردی*. سال ۲۳ (۴). شماره پیاپی ۹۰.
- [۳]. صدرانیا، حسن. (۱۳۹۹). «ارزیابی نقش شورای امنیت کشور در ساختار حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». *فصلنامه مطالعات راهبردی*. سال ۲۳ (۴). شماره پیاپی ۹۰.
- [۴]. کریمی مله، علی. (۱۳۹۱). «تأملی نظری در نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی». *فصلنامه مطالعات راهبردی*. سال ۱۵ (۴). شماره پیاپی ۵۸.
- [۵]. کلانتری، فتح‌الله. خزلی، اکبر. (۱۳۹۹). «نقش مؤلفه‌های قدرت ملی در تحقق متعالی حکمرانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران». *فصلنامه آفاق امنیت*. سال ۱۳ (۲). شماره پیاپی ۴۷.
- [۶]. لک‌زایی، نجف. جاویدی، رقیه. (بهار ۱۳۹۸). «نظریه دولت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای». *فصلنامه علوم سیاسی*. سال بیست و یکم. شماره ۸۱.
- [۷]. یزدخواستی، بهجت. پناهی، محمدحسین. مهری، کریم. (بهار و تابستان ۱۳۹۳). «سیاست‌گذاری قومی مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری: تحلیل تماتیک». *دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قدرت نرم*. ۴ (۱۰).
- [8]. Bevir, Mark, Hall, Ian. (2013). "The Rise of Security Governance". In: Mark Bevir, Oliver Daddow, Ian Hall. (edi). *Interpreting Global Security*. New York: Routledge.
- [9]. Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. CA: Sage
- [10]. Braun, Virginia. Clarke, Victoria. (2006). "Using Thematic Analysis in Psychology". *Qualitative Research in Psychology*. 3 (2).
- [11]. Christensen, Tom. Lægreid, Per. (2019). "Organizing for Societal Security and Crisis Management: Governance Capacity and Legitimacy: Governance Capacity and Legitimacy". In: *Societal Security and Crisis Management*. University of oslo.
- [12]. Daase, Christopher. Friesendorf, Cornelius. (2010). "Security governance and the problem of unintended consequences". in: Christopher Daase and Cornelius Friesendorf (Edi). *Rethinking Security Governance*. New York: Routledge.
- [13]. Ehrhart, Hans-Georg. Hegemann, Hendrik & Kahl, Martin. (2014). "Putting Security Governance to the Test: Conceptual, Empirical, and Normative Challenges". *European Security*. 23 (2).
- [14]. Gaoussou Diarra. (2012). *The Governance Doctrine and the Agenda of Multilateral Institutions in Developing Countries: an International Political Economy Approach*. Economics and Finance. Université d'Auvergne - Clermont-Ferrand I.
- [15]. Hameiri, Shahar. Jones, Lee. Sandor, Adam. (2018). "Security Governance and the Politics of State Transformation: Moving from Description to Explanation". *Journal of Global Security Studies*. 3 (4).

- [16]. Hufty, M. (2011). Investigating Policy Processes: The Governance Analytical Framework. In: U, Wesmann & H. Hurni. (eds). **Research for Sustainable Development: Foundations, experiences, and perspectives**. Geneva: Geographica Bernensia.
- [17]. Jessop, Bob. (2003). "Governance and Metagovernance: On Reflexivity, Requisite Variety, and Requisite Irony". In: Henric P. Bang (edi). **Governance as social and Political Communication**. Manchester: Manchester University Press.
- [18]. Krahmann, Elke. (2003). "Conceptualizing Security Governance". **Cooperation & Conflict**. 38 (1).
- [19]. Liao, Danzi. (2012). "Security Governance: An Alternative Paradigm?". **International Journal of Social Science and Humanity**. 2 (1).
- [20]. Senellart, Michel. (Edi). (2007). **Michel Foucault, Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78**. Translated by Graham Burchell. London: Palgrave Macmillan.
- [21]. Smith, B.C. (1998). "Participation without power: subterfuge or Development". **Community Development Journal**. vol 33. No 3.
- [22]. Van Dijck, J., Thomas, T. & De Waal, M. (2018). **Platform Society**. New York: Oxford University Press.
- [23]. World Economic Forum. (2019). **The Global Risks Report 2019**. Geneva: World Economic Forum.